

OSANA VAHVUUSPERUSTAISTA
KOULUN TOIMINTAKULTTUURIA

OSALLISUUS
kuuluu kaikille
3.10 klo 15-17

OHJELMA

- **Välitehtävän purku ryhmissä**
- **Osallisuutta edistäviä keinoja ja osallisuutta rajoittavia tekijöitä**
- **Sosiaalinen osallisuus vai syrjäyttävä osattomuus**
- **Arnsteinin tikapuut + menti.com**
- **Osallisuuden jatkuva prosessi**
- **Osallisuus hyvinvoinnin edistäjänä + LP-keskustelumenetelmä**
- **Hyvinvointia edistävä tauko 10 min**

- **Vanhempaintoiminnan edistäminen ja osallisuuden edistämisen työvälineet + tehtävä**
- **Kotoutuminen ,kotouttaminen ja osallisuus + jatkotehtävä**
- **Poliittinen osallisuus ja vaikuttamistoimielimet**
- **Vinkkejä Osallisuus-sivustoille**
- **Seuraava Yes we can 2 lähiovetuspäivien ajankohdat (Helsinki, Jyväskylä ja Oulu)**
- **Yhteenveto**

Välitehtävä työyhteisölle- PURKU RYHMISSÄ 10 min

- Millaisia osallisuuden estäviä tekijöitä havaitset ympäristössäsi työssä ja vapaaajalla sekä somemaailmassa?
- Millaisia osallisuutta vahvistavia tekijöitä havaitset ympäristössäsi työssä ja vapaaajalla sekä somemaailmassa?
- Millaisia keinoja työyhteisössäsi voisi olla maahanmuuttajataustaisten lasten, nuorten ja perheiden sekä työkavereidesi osallisuuden edistämiseksi?

Osallisuutta edistäviä keinoja (Rouvinen-Wilenius 2014)

1. KEINO yksilötasolla voimavarojen ja identiteetin vahvistaminen ja henkilökohtaisten voimavarojen esille nostaminen yhteiseksi hyväksi.
- 2 KEINO on nähdä ihminen asiantuntijana ja toimijana, joka edellyttää vastavuoroisuutta. Yhteisö ottaa jäsenensä huomioon ja arvostaa heidän osallistumistaan. Yhteisön jäsenet puolestaan ovat aktiivisia ja tarttuvat tilaisuuteen. Parhaimmillaan asiantuntijuus toteutuu osallistuttaessa suunnitteluun, toteutukseen, kehittämiseen ja arviointiin.
- 3 KEINO on lisätä erilaisia vaikuttamisen paikkoja ja niihin liittyvän tiedon jakamista. Tiedon tulee saavuttaa ne, joilla ei ole itsellä voimaa hakeutua tavoitteita kohti, sillä tietämättömyys vahvistaa kokemusta osattomuudesta.
- 4 KEINO osallisuuden edellytyksien lisääminen yhteiskunnan tasolla

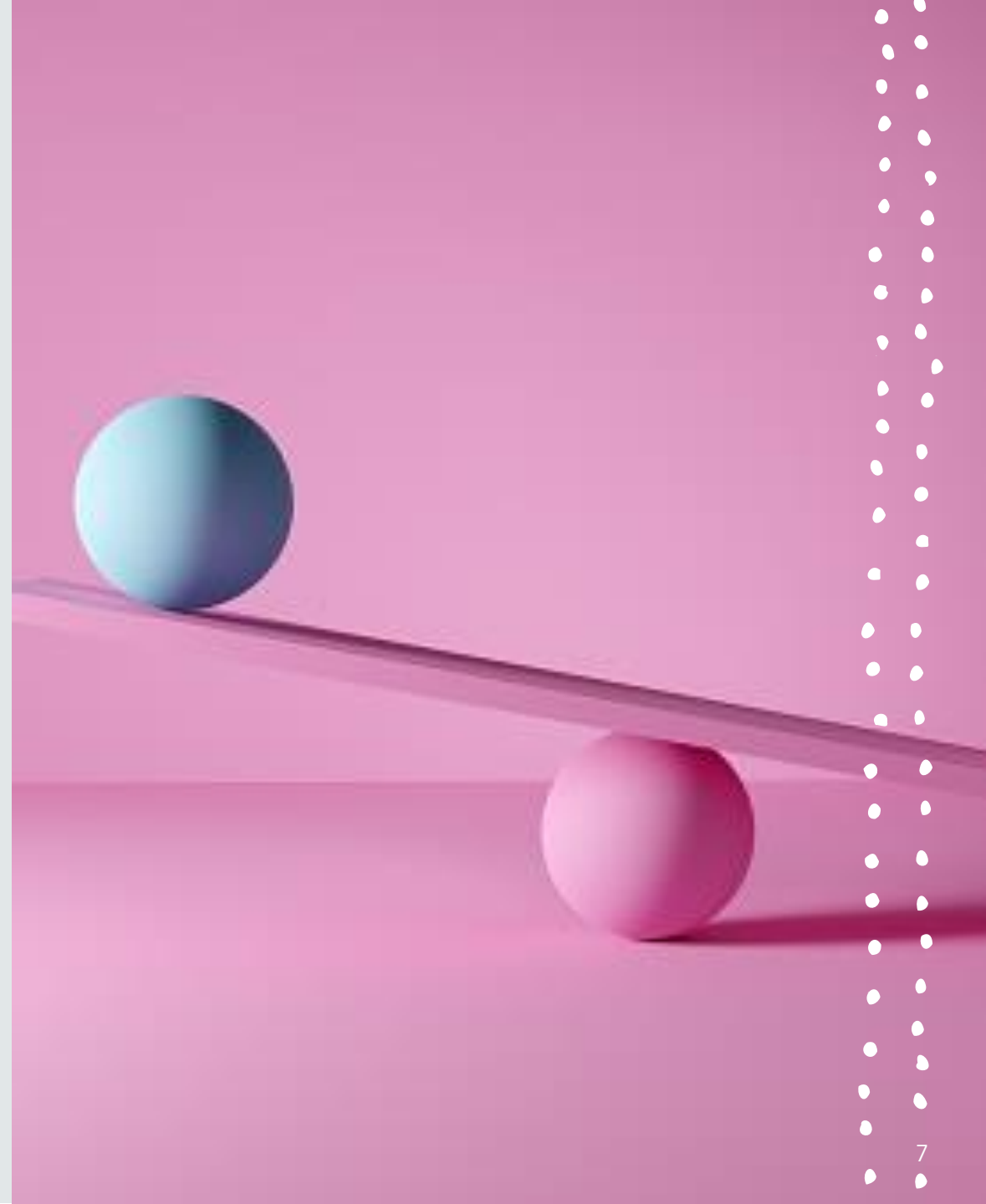
Osallisuutta rajoittavia tekijöitä

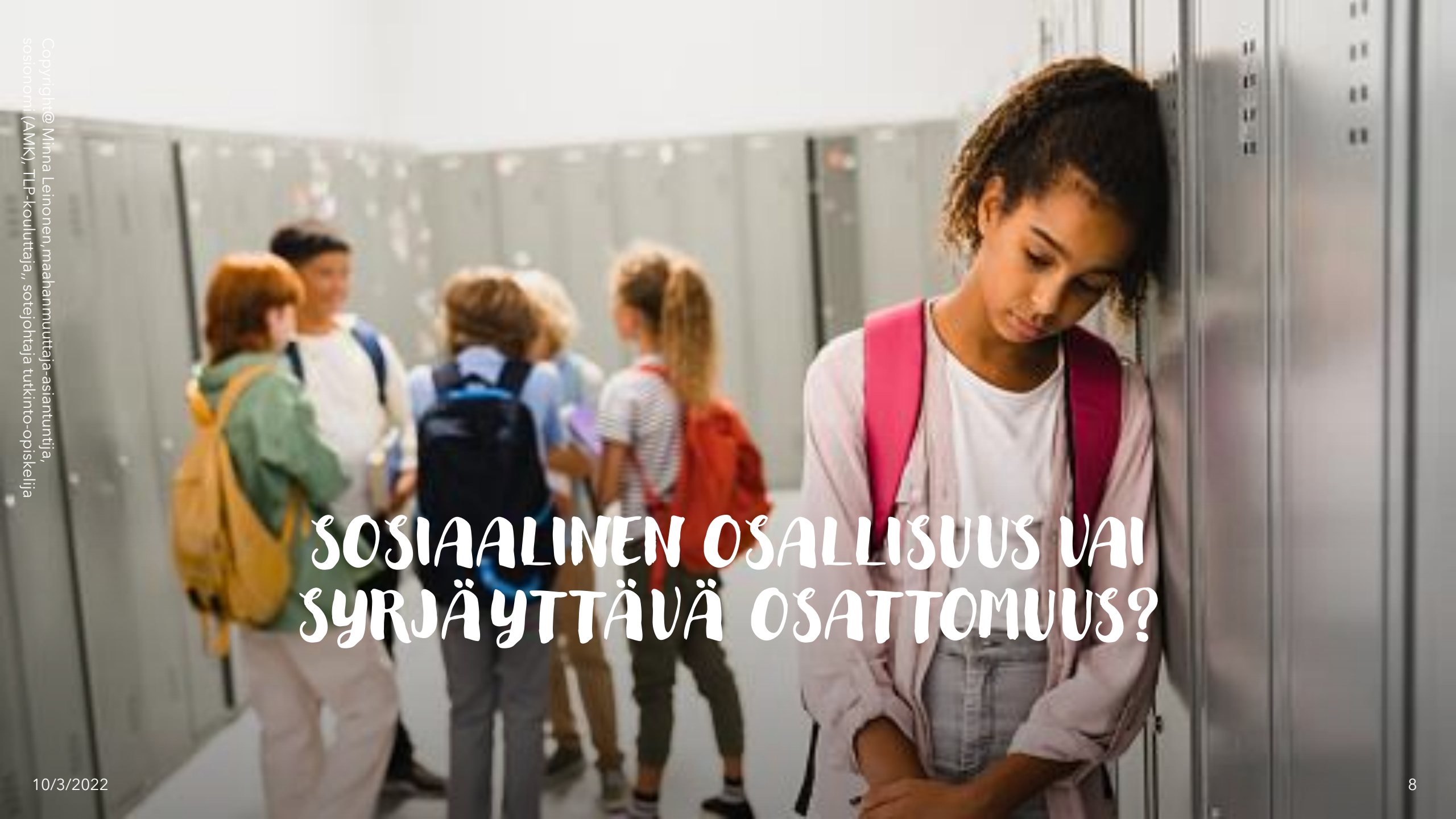
- Osallisuuden merkitys ymmärretään, mutta osaksi toimintakulttuuria vaatii sen kehittämistä
- Yksilö ei koe osallisuutta ollakseen osa kouluyhteisöä
- Päiväkodissa, koulussa tai oppilaitoksessa osallisuutta ei voi rajata yksittäisiin oppitunteihin tai tuokioihin toteutettavaksi vaan kyse on syvällisemmästä tavasta nähdä lapsi ja nuori yhteisön arvostettuna jäsenenä → jatkuva ja systemaattinen
- Aikuisten johtama / vetämä osallisuuden edistämisen työ
- Osallisuuskasvatuksen haaste kouluyhteisössä on sekä asenteellinen että ammatillinen. Asenteellisesti on kyse siitä, millaisen arvon me aikuiset annamme oppilaiden osallisuudelle ja miten merkityksellisenä me näemme sen.

- Nähdäänkö lapset ja nuoret kustannuseränä vai voimavarana ?
 - Ajatellaanko, että aikuisilla on joka tapauksessa elämäkokemuksensa perusteella parempi ymmärrys, siitä, kuinka asioiden tulisi olla?
- Tämä asennoituminen vähentää lasten ja nuorten osallistumishalua ja heikentää demokratian kehittymistä.

- Aktiivisuudella on yhteys perheen sosio-ekonomiseen taustaan ja matala tulotaso on yhteydessä vähäisempään osallistumiseen. Jos lapsi kokee vähän osallisuuden kokemuksia perheessään → heikentää hänen voimavarojaan osallisuuteen
- Vanhemmilta opituilla asenteilla ja toimintatavoilla, heidän koulutuksellaan, taloudellisella asemallaan sekä sosiaalisilla verkostoillaan on yhteys yhteiskunnallisesti aktiivisen roolin omaksumiseen → osallisuuden epätasaisuus liittyy eriarvoistumiskehitykseen, mikä on huolestuttavaa
- Osallisuutta ei ole kytketty päivittäiseen vuorovaikutukseen ja toimintakulttuuriin toiminnalle tarvitaan aikaa ja oppilaskunnanhallituksen jäsenille mahdollisuutta olla tarvittaessa poissa oppitunnilta.
- Jos koulussa ole osallisuutta tukevia käytänteitä tai arvostava asenne puuttuu → toiminta kohtaa esteitä

SOSIAALINEN OSALLISUUS VAI SYRJÄYTTÄVÄ OSATTOMUUS?

Näennäinen osallistaminen vai aito osallistaminen?

- Näennäinen osallistaminen? = muodollinen ja rituaalinen
- Aito osallistaminen? = merkitystä lopulliseen tulokseen ja vaatii vallan vaihtamista uudelleen
- Osallistuminen on yksi väline edistää osallisuutta. Yksin ei riitä.

Arnsteinin TIKAPUUT

Delegoitu toimivalta ja kansalaisvalvonta (edustavat itsenäistä toimivaltaa päätöksenteossa)

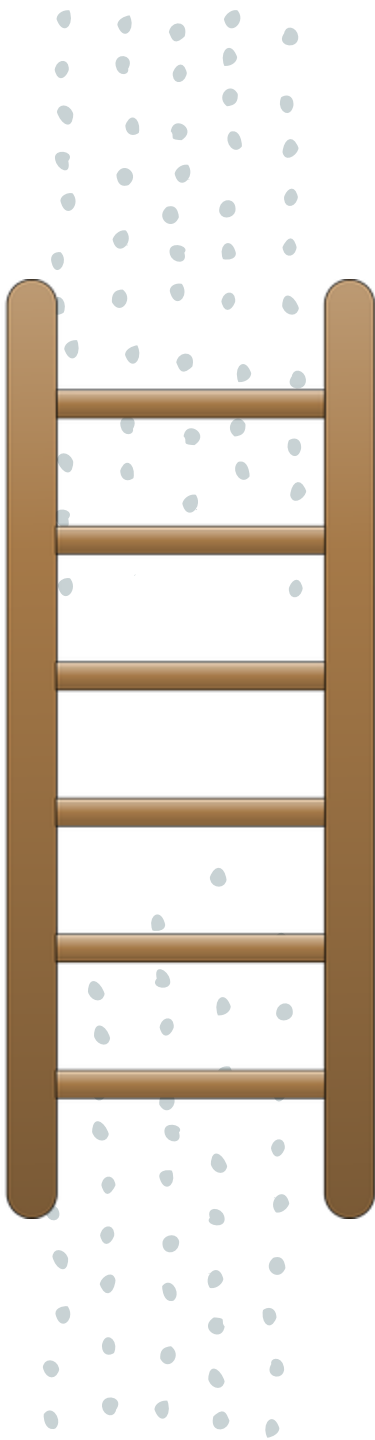
Kumppanuuden porras (neuvotteleva yhteistyö päättävien tahojen kanssa → yhteinen suunnittelu ja päätös, resurssit riittävät, molemmat osapuolet antaa ja saa)

Tokenismin porras (lepyttely, mahdollistaa neuvoa antavan roolin, mutta päätösvalta jää vallassa olevalle)

Tiedottaminen ja konsultaatio (mahdollistavat kuulluksi tulemisen, vaikka käytännössä mielipiteellä ei ole merkitystä vaan kyse on ns. "näennäisvaikuttamisesta")

Manipulaatio ja terapia (ei edusta osallisuutta, vaan tehtävä on kasvattaa

Eri tilanteissa ja eri osallistujien kohdalla ei ole aina ideaali ylin porrasvaihtoehto

Mille portaalle arvioit
oman kouluysteison
tällä hetkellä (1-5) ?

www.menti.com

Syötä KOODI 7248 0000

Onnistunut osallisuus ei ole vain yksittäinen projekti vaan jatkuva prosessi

- Suomessa osallisuuden edistämiseksi halutaan vahvistaa yhteiskunnallisen demokratian toimivuutta, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää yhteisöllisyyttä.
- Aktiivinen ja osallistuva lapsi ja nuori vahvistavat demokratiaa nyt ja tulevaisuudessa. Kokemus osallisuudesta on myös yhteydessä yksilön hyvinvointiin.
- Lasten ja nuorten hyvinvointi on hyvin ajankohtainen kysymys
koulupudokkuus, mielenterveysongelmat ja pandemian vaikutukset herättävät huolta meissä jokaisessa
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 tavoitteista huolimatta oppilaiden osallisuus ei vielä toteudu toivotulla tavalla. Koulun ja kotien on tarpeen toimia yhä vaikuttavammin lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamiseksi.
- Kun lapsi ja nuori kokee olevansa ja osaavansa yhteisölle tärkeä ja toimia sen jäsenenä → myönteinen minäkäsitys vahvistuu → oppiminen edistyy!

Ihminen on osallinen

- kun **on** osa yhteisöä (olla fyysisesti paikalla)
- kun **toimii** osana yhteisöä (toimii esim. oppilaskunnassa tai osallistuu HOJKS-palaveriin tai osallistuu opettajien yhteiseen tyky-päivään)
- kun **kokee** olevansa osa yhteisöä
(sisäinen kokemus siitä, että kuulun aidosti tähän työyhteisöön tai luokkaan /kouluyhteisöön)

OSALLISUUS hyvinvoinnin edistäjänä

- Koulu yhteisö on tärkeä kehitysyhteisö lapsille ja nuorille
- Kehitysympäristönä päiväkotia, koulu- ja oppilaitos yhteisö osaltaan vastaa lasten ja nuorten hyvinvoinnista
 - ❖ kouluyhteisön positiivinen ja lämmin ilmapiiri sekä vuorovaikutus
 - ❖ lasten ja nuoren vahvuuksien tunnistaminen ja tukeminen
 - ❖ mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua koulun toimintaan sekä päätöksentekoon oman kehitysvaiheensa mukaisesti

Dialoginen vuorovaikutus ja avoin yhteistyö vanhempien kanssa ovat pohja lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi

Lapset Puhueksi

LAPSET PUHEEKSI-keskustelumenetelmä yksi osallisuuden edistämisen työväline

- Edistää yhteistyötä lapsen eri kasvu- ja kehitysympäristössä
- Omistajuus aina lapsella, nuorella ja koko perheellä --> vaikutukset motivaation edistämiseen
- Perhe paras asiantuntija
- Lapsen ja nuoren vahvuudet ja haavoittuvuudet
- Koostuu kolmesta eri osiosta
 - Lapsi kotona
 - Lapsi päiväkodissa tai koulussa
 - Vanhemmuus ja kodinhoito
 - Sosiaalinen media?

HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ TAUKO 10 minuuttia

VANHEMPAINTOIMINNAN EDISTÄMINEN

- Tunnistaa erilaisten perhemuotojen tarpeet ja toiveet
- Edistää kulttuuri- ja sukupuolitietoisien toimintakulttuurin kehittymistä yhteisöissä
- Vanhempain toimintaa edistäessä sen tulee olla avointa ja esteetöntä kaikille, joka sisältää
 - monikulttuuriset perheet
 - monilapsiset perheet
 - yksinhuoltajaperheet
 - etävanhemmat
 - sateenkaariperheet ja
 - erityislapsiperheet, joissa lapsella / lapsilla ja vanhemmalla tuen ja ohjauksen tarve
- Huoltajien, oppilaiden ja opiskelijoiden mukaan ottaminen yhteisölliseen, ennaltaehkäisevään oppilashuoltotyöhön ja esimerkiksi opetussuunnitelmien laadintaan → vanhempain toiminnan suuntaaminen koulun sisäisiin asioihin ja lasten sekä nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämistyöhön koulun arjen käytännöissä.

Osallisuuden edistämisen TYÖVÄLINEITÄ

- Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä (oppilaiden edustajat ja vanhempien edustajat)
- Isovanhemmat ja vanhemmat mukaan välitunneille tai ulkoiluhetkiin
- Yhteinen vapaamuotoinen kahvihetki, jossa jokin teema esimerkiksi media-ja päihdekasvatus tai yhteiset pelisäännöt
- Luokkakohtaiset vanhempaintiimit
- Monikanavaisuus luokan ja oppilaskunnan sekä muiden toimijoiden välille
- Isovanhempien aktivoiminen mukaan Kylämummo ja kylävaari -toimintaan (www.mll.fi) tai luokka –tai ryhmä mummi- tai luokkauki-
- Yhteistyö kylä- ja asukas yhdistysten kanssa
- Matalan kynnyksen kerhotoiminnan järjestäminen koululla (Suomen harrastamisen –malli)

Osallisuuden edistämisen TYÖVÄLINEITÄ

- Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö eri teemoihin liittyen. Mitä teemoja eri järjestöt voisivat nostaa esille koulun eri yhteisiin tilaisuuksiin tai päivänavauksiin?
- Erilaisten kampanjoiden järjestäminen
 - VIP-viikko eli viikko ilman pelejä
 - Teemalliset vanhempainillat yhdessä koulun lähialueiden kauppiaiden kanssa esimerkiksi Ei energiajuomia alle 16-vuotiaille- teemalla
- Eri tahojen osallistuminen koulun arkeen esimerkiksi lukeminen, apu käsityötunneille, liikuntatunneille uimaan tai luisteluun tai hiihtoon jne.

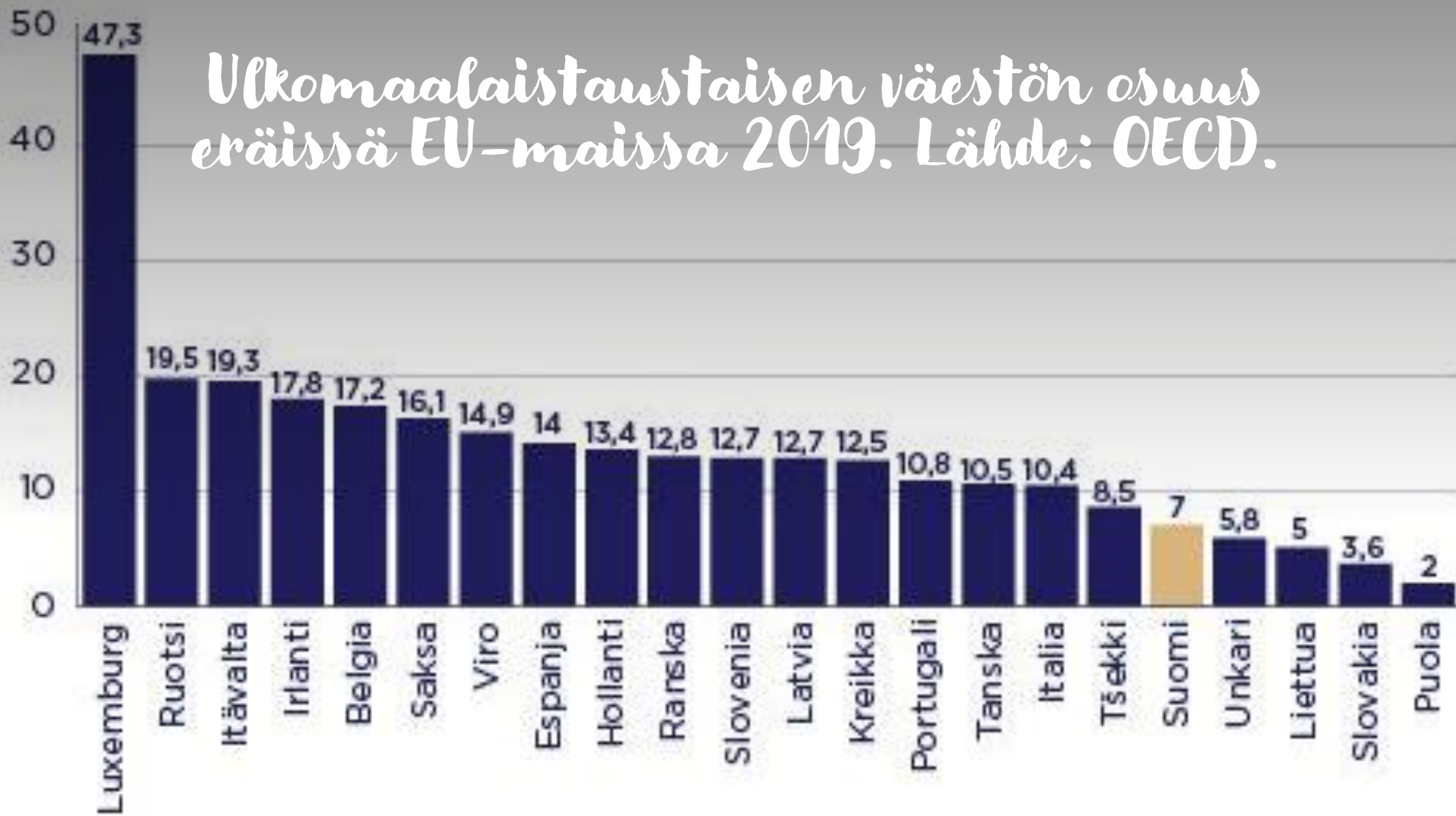
Osallisuuden edistämisen TYÖVÄLINEITÄ

- Kodin ja koulun yhteispäivän järjestäminen
- Ammattimessut, johon vanhemmat tulevat kertomaan ammateistaan
- Demokratia -ja osallisuuspäivä, johon päättäjät tulevat kertomaan heidän työstään
- Lasten lainaamopäivä, jossa lapset kertovat toisille lapsille ja vanhemmille esimerkiksi omista harrastuksistaan ja vapaa-ajanvietto mahdollisuuksista
- Opetan-päivä, jossa lapset ja vanhemmat vetävät toimintapisteitä muille oppilaille ja opiskelijoille sekä koko koulun henkilökunnalle
- Alueellinen vanhempainyhdistyksen toiminta

Miten jalkauttaa osallisuuden edistämisen työväline tai työvälineitä osana kouluuyhteisön toimintaa?

Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus eräissä EU-maissa 2019. Lähde: OECD.

EU:n ulkopuolelta tulevien ensimmäiset oleskeluluvat Suomeen vuonna 2019.

Lähde: MIGRI

EU-kansalaisten rekisteröinnit vuonna 2019. Lähde: Migri

Kotoutuminen, kotouttaminen ja osallisuus

- Terveys ja hyvinvointi ovat tärkeä osa kotouttamisprosessia. Onnistunut kotoutuminen ja tunne osallisuudesta ehkäisevät syrjäytymistä sekä kaventavat hyvinvointi- ja terveyseroja.
- Tavoitteena on, että maahanmuuttaja kokee olevansa yhteiskunnan täysivaltainen jäsen, jolla on uudessa kotimaassa tarvittavia tietoja ja taitoja.
- Kotouttaminen = viranomaistoimenpiteitä, jotka edistävät yksilön kotoutumista hyvinvoinnin, terveyden, koulutuksen ja työllisyyden lisäämisen keinoin.
- Osallisuus on jokaisen oikeutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon ja asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Jokaisella pitäisi olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen.

Kotouttamisohjelma

- Perustuu kotoutumislakiin, jonka tarkoituksena on edistää kotoutumista ja monialaista yhteistyötä
- Maahanmuuttaneiden ja järjestöjen osallisuutta ohjelman laadinnassa tulee lisätä ja edistää
- Hyväksytään kunkin kunnan tai kaupungin valtuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuoden aikana
- Ohjelma otetaan huomioon kuntalain mukaisesti kunnan tai kaupungin talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa
- Keskeinen väline, jolla voidaan vaikuttaa kotoutumisen edistämisen sisältöön
- Huomioitava kaikki kunnan tai kaupungin alueella asuvat maahanmuuttaneet oleskelun perusteesta riippumatta.

JATKOTEHTÄVÄ (ei palautettava)

- Perehtykää yhteisössänne kuntanne kotouttamisohjelmaan. Mitä hyvää ja mitä kehitettävää haluaisit nostaa ohjelmasta esille?
- Kuinka monikulttuuritaustaisten ihmisten osallisuus näkyy ohjelman laatimisessa ja sen sisällössä?

POLIITTINEN OSALLISUUS JA VAIKUTTAMISTOIMIELIMET

SANAT EIVÄT RIITÄ VAAN TARVITAAN TEKOJA (M. Sillanpää)

- Kansalaisvaikuttamispäivän (1.10) tarkoituksena on muistuttaa, että jokainen meistä löytäisi itsestään aktiivisen toimijan, joka pyrkii vaikuttamaan itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin virallisten kanavien kautta, joita ovat muun muassa äänestäminen, kansalaisaloite, kansalaisjärjestöt ja poliittisen järjestöt
- <https://www.kainuunsanomat.fi/artikkeli/lukijan-mielipide-pelkat-sanat-eivat-riita-tarvitaan-myos-tekoja-244055725/>

Vaikuttamistoimielinten toiminta

- **Lapsiparlamentti**
- **Kunnan nuorisovaltuustot**
- **Maakunnalliset nuorisovaltuustot (Hyvinvointialueet starttaa v.2023 alussa)**
- **Maakunnalliset vammaisneuvostot (erityislasten ja nuorten sekä perheiden osallisuuden varmistaminen)**
- **Nuorisovaltuutettujen edustus kunnanvaltuustossa tai kaupunginvaltuustossa sekä erilaisissa lautakunnissa sekä hyvinvointialueilla**
- **Viestintäkanavat päätöksentekoprosesseihin saakka**

→ KAPEA-ALAISTA VAI LAAJA-ALAISTA TOIMINTAA?

VINKKEJÄ Osallisuus- sivustoille

- www.nuortenideat.fi
- www.eratauko.fi
- OPH / Lasten ja nuorten osallisuus
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-ja-nuorten-osallisuus>
mm. löytyy ALL-YOUTH-hanke ja
lainvalmistelun oppimateriaali, VAIKUTA!
- menetelmäopas nuorten
yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja Act
Now -peli

LÄHTEET

- Nivala, E (2021) Osallisuuden moninaisuus. Kansalaisyhteiskunta. Saatavilla 3.8.2022 Osallisuuden moninaisuus - Kansalaisyhteiskunta
- Jauhola, I & Kortelainen, J (2018). Osallisenä opinnoissa. Tutkimus oppijoiden osallisuuden vahvistamisesta ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus: Raportit ja selvitykset 2018:7. Saatavilla 6.9.2022 <https://www.oph.fi/fi/silastot-ja-julkaisut/julkaisut/osallisenä-oppinnoissa-tutkimus-oppijoiden-osallisuuden>
- Iivonen, E (n.d.). Lapsenoikeudet.fi. Saatavilla <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/lapsivaikutusten-arviointi/>
- OPETUSHALLITUS (2022). Suomi toisena kielenä -opetus.
- Opetushallitus .Osallisuus. Saatavilla 3.9.2022 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-ja-nuorten-osallisuus>
- THL (2022). Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Kotoutuminen ja osallisuus.
- THL (2022). PALOMA-hanke. Kotoutuminen
- Kotoutuminen. Saatavilla 10.8.2022 <https://kotoutuminen.fi/globaali-muuttoliike>
- Laisaari, J (2019). Lapsenoikeudet.fi Saatavilla 10.8.22 <https://www.lapsenoikeudet.fi/blogi/lapsen-osallisuus-koulussa/>
- Hakalehto, S (2019). Lapsenoikeudet. Saatavilla 10.8.22 <https://www.lapsenoikeudet.fi/blogi/lapsen-oikeuksien-sopimusta-ei-tunnetta-riittavan-hyvin-oikeuksien-tunteminen-olisi-tarkeaa-kaikille-lasten-kanssa-tyoskenteleville-seka-jokaiselle-huoltajille/>
- Valtioneuvosto. Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma
- Ihmisoikeusliitto.Ihmisoikeudet.net
- Kuvat: Pixabay
- Koivisto Kaisa, Ojala Jukka, Rautakoski Pentti 2015. Lasten ja nuorten vahvuuksien ja osallisuuden edistäminen koulu yhteisössä.
- Ervasti, O (2021) Osallisuus on hyvinvointia. Lapin yliopisto. ProGradu
- <https://vanhempainliitto.fi/opettajille/kesy/>
- <https://plan.fi/osallistavakoulu/>
- <http://www.oamk.fi/epooki/2015/lasten-ja-nuorten-vahvuuksien-ja-osallisuuden-edistaminen-koulu-yhteisossa/>

Seuraava Yes we can 2. lähiopetuspäivä

HELSINKI

TIISTAI 8.11.2022

JYVÄSKYLÄ

TIISTAI 22.11.2022

OULU KESKIVIIKKO 30.11.2022

Kiitos, kun osallistuit!

TMI MINNA LEINONEN

Perheohjauspalvelut

minnaleinonen3@gmail.com

p. +358 50 3845435

FB: Minna Leinonen

IG: Leinonen_minna

